

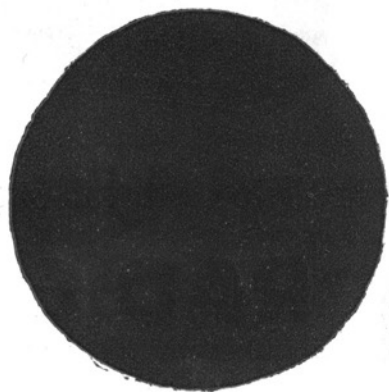
1

9

2

9

MODRA PTICA

V S E B I N A

Založba in uredništvo / Našim
naročnikom • Josip Vidmar /
Knut Hamsun • A. Ocvirk /
O Hamsunovem Panu • J. K.
Bandrovski / Pri krznarju •
M. de Unamuno / Ljubezen, ki
ga je napadla • Rajko Ložar /
Česar potrebujemo • Poro-
čila • Iz založbe in uredništva

1

KNJIGA IN RADIO

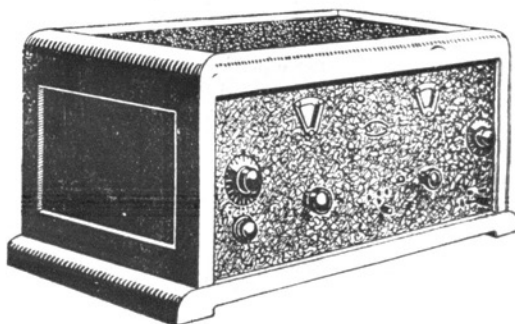

sta dva tehnična pripomočka, ki govorita naravnost duši, knjiga s tiskano besedo, radio z glasbo. Oba posredujeta umetnost in znanost!

Iz vseh kulturnih središč Evrope Vam govori

RADIO-APARAT

Opremite Vašo božično sobo z njim in uživajte ob njem praznične melodije, ki prihité iz daljnih mest v Vašo sobo!

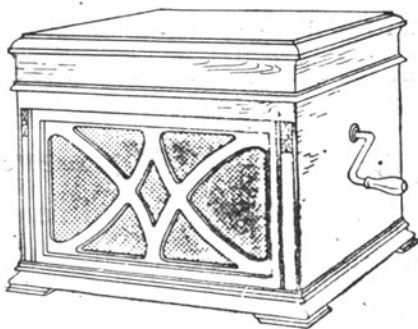

Oglasite se čimpreje pri nas
in zahtevajte ponudbe!

RADIO LJUBLJANA

MARIBOR
GOSPOSKA UL. 27

LJUBLJANA
MIKLOŠIČEVA C. 5

Ko si boste

po trudapolnem duševnem delu

zaželeli lepe glasbe

boste v najnovejšem modelu „His Masters Voice“ gramofona našli najboljšega prijatelja. Lična, dekorativna zunanost. Ne odpove nikoli, ker ima najzanesljivejši

stroj angl. konstrukcije. — Pri nas dobite poleg nešteti drugih posnetkov tudi **kompletne opere** „Čarostrelec“, „Trubadur“, „Brivec seviljski“ „Lohengrin“ in dr. kompletno v albumu s knjižico.

Centrala za splošno gramofonijo

„Gramofon“ A. Rasberger

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta št. 34

Palača Pokojninskega zavoda.

Telefon 33-83

Jubilejne prireditve Ljubljanskega vele- sejma v letu 1930.

Od 29. maja do 9. junija 1930:
**X. jubilejni mednarodni
VZORČNI VELESEJEM.**

Od 31. avgusta do 15. sept. 1930:
**Vsdržavna ŠUMARSKA
in LOVSKA RAZSTAVA.**

Železniški, parobrodni, avijonski
popusti. - Vizumske ugodnosti.
Stanovanja preskrbljena.

Ako hočete

biti hitro in točno za-
loženi z notami za
klavir itd., obrnite se
na

Matično knjigarno

v Ljubljani, poštni predal št. 195

EDINO

tovarniško zalogo najboljših
šivalnih strojev in koles
znamke

Gritzner, Adler, Kayser.

Pletilnih strojev priznane
švicarske tovarne „**Dubied**“ ter
pisalnih strojev „**Urania**“ ima le

Josip Petelinc, Ljubljana

Sv. Petra nasip šte. 7
(v bližini Prešernovega spomenika)

Bogata zaloga galanterije, pletenin, trikotaže, po-
sebnost še **finih in najfinejših rokavic in**
nogavic ter kratkega blaga na veliko in malo

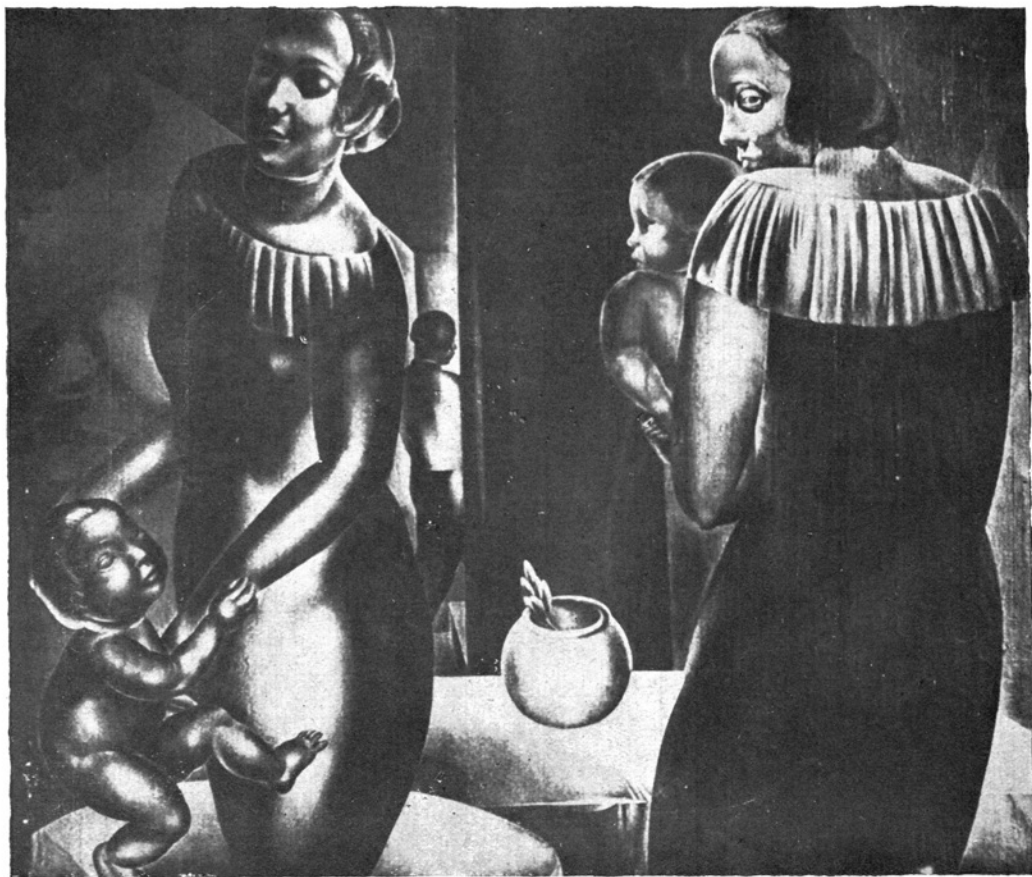
TISKARNA MERKUR - LJUBLJANA

TRG.-IND. D. D.

GREGORČIČEVA UL. 23

TELEFON 2552

se priporoča za tisk vsakovrstnih tiskovin kakor: knjig, brošur, tabel, pla-
katov, računov, kuvert, koledarjev, vabil, cenikov itd. Lastna knjigoveznica

Fran Kralj / Družina

MODRA PTICA

IZHAJA MESEČNO • NAROČNIKI NA REDNE PUBLIKACIJE DOBIVAJO LIST
BREZPLAČNO • POSAMEZNA ŠTEV. DIN 6.— • UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
GREGORČIČEVA ULICA 23 • TELEFON. 2552 • ČEK. RAČUN ŠTEV. 15.369

LETO I

DECEMBER 1929

ŠTEV. 1

NAŠIM NAROČNIKOM

Naša založba je bila ustanovljena z namenom, da poda tekom let Slovincem vsa najboljša dela svetovnih pisateljev, obenem pa da pazno sledi vsem važnim domačim literarnim pojavom. — Karkoli bo dobrega, bomo storili vse, da bomo nudili svojim naročnikom in čitateljem. Dobrega smo podčrtali zato, ker smo mnjenja, da slaba knjiga, bodisi domača ali tuja, več škoduje, kakor koristi, to posebno pri tako maloštevilnem narodu, kot smo Slovenci. Hočemo doseči stopnjo, da bo naša založba tudi merilo za knjigo in sicer tako, da kdor bo pri nas naročil knjigo, bo tudi vedel, da ne bo dobil za svoj denar nekaj manj vrednega.

Seveda je to mogoče le, ako bomo vzdržali možnost, da bomo knjigo nudili za tako ceno in pod takimi plačilnimi pogoji, da bo mogla med najširše čitajoče občinstvo, da bo dostopna vsakomur. Že letos smo se približali temu cilju, a dosegli ga še nismo. Naše stremljenje gre naprej. To pa je v zelo veliki meri odvisno tudi od naših naročnikov.

Ako nam boste ostali zvesti, ako boste točno, kakor bomo morali tudi mi, izpolnjevali svoje obveznosti in ako boste po svojih močeh pridobivali še novih naročnikov, boste tako delali zase in za slovensko knjigo, za njeno vrednost in pocenitev. Želimo, da vsak, kdor pristopi v družino naših naročnikov, čuti, da je član velike enote, ki stremi za ciljem: Umetniško visoka knjiga mora med ljudi, ker ona je dokument kulturne sile celote in posameznika, je stopnica do izobrazbe in je pot do razumevanja življenja in dojemanja resnične lepote. Knjiga je orjaška sila, ki more preoblikovati svetove. Čeprav težke, so naloge, ki smo si jih naredili, vendar dosegljive.

Vemo da so tisoči, ki si žele dobrega čtiva, ki komaj slutijo, koliko vrednot jim je brez njega nedosežnih. Tuji, veliki svet nam je še skoro docela zaprt. Kako malo so nam poznani zapadni narodi, Francozi, Španci, Angleži, Amerikanci — pa tudi severni narodi. Malo, malo, kolikor imamo od njih, je njihovo najboljše. In koliko so nam poznana dela nove Rusije? in ona eksotičnega vzhoda? — Skoro nič! In kako je z nami doma? Ali smo res s tem, kar smo do zdaj storili že vse storili? Ali morda poznamo v pravi luči svojo lastno zgodovino? Ali so nam jasni obrazi velikih postav, ki so to zgodovino gradile? Kaj so za nas vsa družabna in socialna vprašanja že rešena in ali se danes zavedamo svoje lastne bitnosti, pomembnosti in vrednosti v svetu?? Ali nismo ničesar dolžni svojim očetom?? Samo vprašanja — odgovorov ni! — Ampak mi verujemo, da pridejo delavci (morda so že tu), ki nam bodo vse to še odkrili, odgovorili na vprašanja. S to vero smo začeli naše delo.

Zdaj pravkar prejimate naše prve publikacije. Sodba o njih gre že Vam, vendar dovolite tudi nam besedo.

Poglejmo knjigo. Sami boste opazili in priznali, da smo se točno držali vseh naših obljub. Že zgolj zunanost knjige kaže na njeno veliko vsebinsko vrednost, o kateri je govor na drugem mestu v tej številki. Ko jo boste prečitali, smo prepričani, da Vam bo ostala za vedno v spominu in da Vam bo postala eden izmed majhnih zakladov Vašega doma. Ako Vam bo knjiga ugajala, povejte to svojim znancem in prijateljem, ako pa Vam morda kaj ne bo všeč, povejte to nam, da v bodoče popravimo.

In revija? — Čeprav smo jo dali kot nameček naročnikom, bo vendar vsakdo rad priznal, da je nismo zanemarili, temveč, da smo se resno zavzeli zanjo. Že ta številka kaže, kam se bo razvila. Sodelovanje so nam obljubili najuglednejši naši književniki. Z njo bomo seznanjali svoje čitatelje z važnimi kulturnimi pojavi doma in na tujem, obenem pa bomo z njo vzdrževali stalen stik med založbo in naročniki. Kakor smo začeli, tako Vas bomo v nji stalno obveščali o našem delu in namenu.

ZALOŽBA IN UREDNIŠTVO

JOSIP VIDMAR / KNUT HAMSUN

Tretji Norvežan svetovne literature, Knut Hamsun, je hkratu v nji prvi in najbrže najpomembnejši zastopnik podtalnega vagabundskega in bosjaškega sveta, kateri ji je dal poleg njega še Rusa Maksima Gorkega, Američana Jacka Londona in v zadnjem času Rumuna Panaita Istratija. Vsak izmed njih je prehodil od zgodnje mladosti do prvega večjega pisateljskega uspeha svojo križevo pot v najnižjih plasteh svojega naroda in v najtesnejšem sožitju z domačo zemljo. Tej križevi poti je pripisovati podrobno in intimno poznanje ljudstva in zemlje, ki jim je vsem skupno.

Knuta Hamsuna, ki je bil rojen leta 1860., je vedla usoda od njegovega desetega leta po tejle poti. Najprej je pastir in hlapčič. Nato trgovski vajenec in krošnjar po vsej Norveški. Kasneje čevljarški vajenec, ljudskošolski učitelj in občinski tajnik. Vse to do sedemnajstega leta, s katerim se prično literarni napori, prvi neznatni uspehi, prvi tiski. Tem začetkom sledi prvi poizkus poklicnega literatstva. Brez uspeha. Nato povratek k fizičnemu delu, večletno težaštvo. V osemdesetih letih išče dvakrat srečo v Ameriki. Služi si kruh s poljedelstvom, s službo v trgovini, s samostojnim trgovanjem, s pisarniškim delom itd. Je tramvajski sprevodnik, težak v mestu in na kmetih, predavatelj. Prizadevanje ustaliti se, brezposelnost, pomanjkanje, stradanje. Medtem neprestani, brezuspešni poizkusi v pisateljstvu. Po drugem povratku v domovino koncem osemdesetih let doseže po nečloveškem stradanju s pretresljivo avtobiografsko knjigo »Glad«, svoj prvi in odločilni uspeh. S tem dogodkom je tragično romantični del njegovega življenja zaključen. Poslej živi v ugodnih in vedno ugodnejših razmerah vnanje mirno življenje velikega evropskega pisatelja. Najvažnejši podatki njegovega nadaljnega življenjepisa so ustvarjanje novih del in zmisel njegovega umetniškega razvoja, ki se da razbrati iz potentnosti posameznih knjig in iz izprememb pisateljskega načina.

I.

Prihajajoč za moralistoma Björnsenom in Ibsenom, je Hamsun prvi čisti umetniški pojav v norveškem slovstvu. Moraliziranje in tendenca sta mu tujja. Zato je bil srdit nasprotnik starejšima avtoritetama. Pač pa pozna satiro. Vendar je središče njegove tvornosti pripovedništvo in še lirika. Lirična je spočetka tudi njegova proza. Zlasti v »Panu« in »Viktoriji«. Lirična in subjektivna. V nji je sprva zaposlen s samim seboj in se izpoveduje neposredno. Govori večinoma

v prvi osebi in pripoveduje deloma osebne spomine, deloma svoje aktualno življenje. Prikazuje se kot vase zaprtega in presamosvojega samotarja, ki živi neko iz vsake družabnosti iztrgano, originalno, skrivnostno in neverjetno življenje. To je svojevrstna zmes napol patološkega čudaštva in elementarno človeške, pekoče, čutne žeje po neprestanem vpijanju vtisov, dojmov, skratka življenja, ki ga ljubi z blazno ljubeznijo. Največ utehe mu nudi narava. Njegova življenska sila črpa v nji vedno nove in nove užitke. Narava in ljubezen, ki je menda še nihče ni opisoval tako naravno čutne in tako čiste kakor on.

To so pglavitni elementi njegovih umetniških knjig iz prve dobe. Vežejo se v »Panu« in »Viktoriji« v opojno poezijo narave in srečne ter nesrečne ljubezni, v »Gladu« in »Misterijih« pa v skoro patološko omotičnost in razrvanost. V »Gladu« se to stanje stopnjuje v lakotni vročici, v kateri se vse stvari prikazujejo v neki nenaravni, žarki, pekoči luči. (»Glad« je leta 1925. poslovenil Fran Albrecht, »Pan« izide kot posebno izdanje »Modre ptice« v tekočem književnem letu.) Poleg teh najbolj znamenitih in zmagoslavnih knjig je napisal Hamsun v prvih petnajstih letih svojega pisateljskega delovanja celo vrsto satiričnih, potopisnih, dramatskih knjig, ki razen potopisnih zaostajajo za njegovim pripovedništvom. In pa knjigo pomembne lirike »Divji zbor«.

Koncem teh petnajstih let se jame v njegovem delu kazati utrujenost. Vijuga njegove umetniške poti doseže v romanih »Roza« in »Benoni« najnižjo točko. Ta upad je trajal daljšo vrsto let. Toda bil je upad pred novim poletom. Vzrok je imel nedvomno v osebнем življenju, a prav tako nedvomno tudi v iskanju novega izraza. Hamsun je izpel svojo mladost, svoj osebni material. Toda v svojem življenju je vpil ogromno množino vtisov. Doslej je pripovedoval o samem sebi za dogodki iz lastnega življenja. Kajti pripovedoval je svoje postajanje. Poslej je imel izražati svoje bitje, ki je prešlo vse nevarne in pomembne krize. To »biti« pa ni nikdar tako zanimivo in ne tako nazorno, kakor postajanje. Izražati ga je treba s tujim materijalom. Hamsun se kot oseba umakne iz svojega dela. Njegova zrela človečnost je samo še ogledalo, v katerem se zrcali življenje njegove rodne zemlje in njegovega naroda. Postal je epik.

Ta prehod se je v njem pripravljaval in vršil dolgo časa. Preko »Otrok časa« in »Mesta Segelfoss« se v letih svetovne vojne dvigne njegova umetnost v strmi črti do prve nesporne mojstrovine v novem načinu, do romana: »Blagoslov zemlje.« Napisan je bil leta 1917. Leta 1920. je prinesel avtorju najvišjo literarno odliko — Noblovo nagrado. »Blagoslovu zemlje« so do danes sledili še romani »Ženske pri vodnjaku«, »Zadnje poglavje« in »Potepuhi.«

Glede ustvarjenih osebnosti in človečnosti je za ta dela značilno, da se vsa odigravajo v malomestni sredini in na kmetih. Zato ne poznajo velikih osebnosti, ki bi se dvigale za pomembno mero iznad ostale okolice. To so ljudje norveškega ljudstva, preprosti in povprečni, malenkostni, toda ne brez skrite naravne veličine. Prav kakor osebe je nemonumentalno dejanje njegovih povesti. To niso veliki dogodki, ki jih opazujemo. Življeje kmetiškega ljudstva je, ki se odmotava

pred nami v posameznih, komaj po osebah vezanih dogodkih in epizodah. Velikega je tudi v tem življenju tako malo kakor v resničnem življenju, toda je resničnejše. Kakor v tem, je Hamsun nenavadno rahločuten za naravna razmerja tudi v razsežnostih, v katerih predstavlja človeka in zemljo. Njegova dežela je res del ogromne zemeljske oble, po kateri mrgole ljudje, in ima resnično, čutno zaznavno razsežnost, prostor.

Nedostatek v monumentalnosti nastopajočih oseb in fabule daje njegovim poslednjim romanom neko značilnost, ki spriče njegovega mladostnega individualizma preseneča. Hamsun je pravi kolektivist v njih. To niso zgodbe posameznih ljudi. To so navadno zgodbe celih krajev, vasi in trgov, da, celih pokrajin. Poznal je svojo deželo v času, ko se je v nji z veliko naglico širila tehnična civilizacija. Opažoval je ta razvoj bolj z bolestjo nego z veseljem. V svojih delih rad prikazuje podrobnosti tega procesa v posameznih pokrajinah, pri čemer daje z rahločutno obzirnostjo izraza svoji ljubezni do naravnega, kmetiškega življenja.

Ljudi, ki jih slika, spremlja s dobrohotno ironijo, ki postaja vse blažja, čim težje so grehote, v katere jih potiskajo usodne moči, čim hujše so težave in zablode, v katere se izgublajo ti odrasli otroci. Odrasli otroci pa so mu skoro vsi ljudje, tako je odpustljiv in nežen z njimi. Vsi njih grehi, nelepsti in celo grozote se rode iz slabosti, iz naravne, človeške slabosti. Človek je pač uboga stvar. Ne, monumentalni njegovi ljudje niso. Toda v nizko krožečem nordijskem solncu, ki obseva njegovo zemljo, vrže marsikateri izmed njih veliko, monumentalno senco. To je njegova rahla simboličnost. Taka sta zlasti fantast Avgust v »Potepuhih« in pa spolni invalid Oliver v »Ženskah pri vodnjaku«. Prisposobi sta — prvi genialne tvornosti, drugi — umetništva, v njegovi tragično smešni življenski nemoči.

II.

»Blagoslov zemlje« je, kakor že rečeno, prva neoporečna mojstrovina v novem slogu. Hkratu je nedvomno Hamsunovo najbolj monumentalno delo. Če se gleda nanj kot na zgodovino neke pokrajine, je monumentalno celo kot zgodba, dasi je kot povest človeških usod epizodistična. Gotovo pa je roman monumentalen po enotnosti svojega zmisla, ki je slavospev zemlji in poljedelstvu, ter po svoji glavni osebnosti, po »mejaškem grofu«, kmetu Izaku, gospodarju na Sellarrai. Po svoji mogočni zakoreninjenosti v zemlji, po prvobitnem notranjem ravnovesju in po neposrednem občevanju z Bogom ali vsaj s skrivnostnimi prirodnimi močmi spominja ta otroški orjak na očake starega testamenta. Izak je kmetovalstvo, je neobhodni sloj človeštva, ki dobiva iz obdelovane zemlje vedno novih moči za boj zoper strup civiliziranega, lahkotnega, nezdravega življenja. Izak je prirodno zdravje človeštva. Taki so vsi, ki v tem romanu živijo z zemljo. Daleč nekje izven obzorja teh gorskih kmetovalcev je civilizacija, so mesta, je bolezen. Vse, kar pride v stik z njo, oboli. Tako Inger, ki gre v mesto samo nesrečna, a se vrne polepšana, zmedena in rahlo pokvarjena. Bolj Elizej, njen prvorojeni, ki ga mesto napravi tako pretresljivo nesposobnega za karkoli, tako usmiljenja vrednega. In

še bolj Barbro, ki se izpridi do kraja. Zemlja pa neozdravljive izloči, druge izleči. Morda bo celo Barbro našla svoj red. Kdo bi vedel? Samo ubogi Elizej odide v Ameriko tako čudno nepočakano, kakor da ga kliče usoda. »Vrnil se ni več.«

Vendar tudi civilizacija ni samo bolezen, kakor niti kmetovalstvo ni brez bolezni in zablod. Zastopnik civilizacije je tudi Geissler, zagonetni gospod Geissler. Civilizacije ali kulture? Da, to je kultura, to je onkraj civilizacije. Gospod Geissler je po lastni izjavi »eden izmed tistih, ki vedo, kaj je prav, pa ne ravnaajo tako«. To ni človek dejanj, to je človek razmišljanja, opazovanja, to je morda celo velika misel, morda celo pamet svojega naroda. Razgledujoč se po kmetovalstvu in civilizaciji, govori koncem knjige Izakovemu sinu in pravemu nasledniku takele stvari: »Vi vidite vsak dan plave gore pred seboj; to niso izmišljene stvari, to so stare gore, ki stoje tu od sivih, pradavnih dni... Človek in narava se (pri vas) ne borita drug zoper drugega, drug drugemu dajeta prav, ne tekmujeta in se ne podita za stavo za kakim predsodkom, marveč hodita roko v roki... Gore, gozd, močvirje, trate, nebo in zvezde — ah, vse to ni siromašno in skopo odmerjeno, to je brez vsake mere! Poslušaj me, Sivert, bodi zadovoljen s svojo usodo. Vse imate, kar potrebujete, za življenje, vse, čemur živite. Rodite se in rodite nove rodove, potrebni ste na svetu. Vsi niso, toda vi ste: potrebni ste na svetu. Vi vzdržujete življenje... In kaj imate za to? Življenje v pravici in pravičnosti, življenje v resničnem in iskrenem odnošaju do vsega. Nič vas ne zaslužuje in vam ne gospodari... mir imate in moč in oblast, obdani ste z velikim prijateljstvom. To imate za to...«

Tako govori gospod Geissler Sivertu in še marsikaj prav tako pravilnega tudi o civilizaciji. Toda, kdo je prav za prav ta skrivnostni gospod Geissler, ki govori v tišini božje narave s tako povzdignjenim glasom? Prav tam, kjer govori vse navedeno, pravi tudi o samem sebi: »Jaz s e m nekaj, jaz sem megla, sem tukaj in sem tam, valovim sem in tja, včasih sem dež nad izušenim krajem.« In še določneje: »Še se spominjam vsega in sleherne stvari. Spominjam se še, ko sem bil star poldrugo leto: stal sem na kmetiji Garmo v Lomu...« Kje, gospod Geissler? — V Lomu. Lom je vendar rojstni kraj Knuta Hamsuna. — Tako se Hamsun kaznuje za edino patetično mesto v tem romanu, za edini pregrešek zoper umetniško zdržanost. Prizna ga očitno. Ta ljubeznjivo igrava nediskretnost je njegov podpis v tej knjigi, v duhu starejših slikarjev, ki so se radi prikrito podpisovali na svoje slike. Še posebej pa je ta igra podpis pod mislimi gospoda Geisslerja. Knjiga jim ni napisana v dokaz. Življenje tega očarljivega romana je popolnoma resnično in neprisiljeno. Geisslerjeve misli prihajajo iz njega kot njegov naravni zmisel.

ANTON OCVIRK / O HAMSUNOVEM PANU

Med prvimi deli Knuta Hamsuna so najbolj značilni trije romani: »Glad«, »Misteriji« in »Pan.« »Pan« je med njimi najmočnejši, pa ne samo radi svoje umetniške sile, ampak tudi radi zasnove same, vsebine in stila. Čeprav ni tako vsiljiv s trdim trpljenjem i borbo za kruh kot »Glad«, čeprav ni obžarjen z medlo lučjo pristne hamsunske vizijonarnosti in groze kot

»Misteriji,« je vendar močnejši prav radi pristrčne mirnosti in prirodne izvanrednosti — radi tihe lepote. »Pan« je visoka pesem prirode, ki je v vseh Hamsunovih delih muzično ali barvno ozadje, ki razliva magično luč po ljudeh in njih življenju. Odtod zagonetnost nekaterih Hamsunovih junakov, ki se vleče skozi vsa njegova dela od »Glada,« Misterijev« (Nagel), »Pana« (T. Glahn), »Viktorije« do njegovih poslednjih del. V »Panu« je ta skrivnostna poteza Hamsunovih ljudi dobila v Glahnu naravnost svoj višek, ker je mnogo globlje in resničnejše izražena kot n. pr. v Misterijih, kjer je Nagel preveč čudaški.

»Pan« je himna samote, ki jo je tu Hamsun doživel kakor morda v nobenem drugem svojem delu. L. 1894. — pred pet in tridesetimi leti — je po noči zbežal iz Pariza na Norveško v samotni Kristiansand, kjer je čez poletje v koči ob reki napisal »Pana«.

Vsebina »Pana« je navadna. Dejanja, ki naj bi na zunaj razpletalo fabulo, ni, kar ga je, je le nalahko naznačeno, da ne moti glavnega in osnovnega tona povesti. To je čudovit ritem prirode in življenja, ki veje iz »Pana«. Prav to je bistvo in doslednost kompozicije, ki nujno zahteva harmoničnost izraza in vsebine, da zveže med seboj prirodo in človeka. Gradba povesti je retrospektivna — povest v zapiskih, ki jih piše poročnik Tomaž Glahn dve leti po dogodkih, kar je pisatelj lepo zaokrožil v celoto s poanto o ptičjih peresih in pismu v prvem in zadnjem poglavju. Pravi konec povesti pa je v dodatku, kjer Glahnov tovariš sporoča o poslednjih dneh. S tem stopnjevanjem kompozicije dobiva delo vedno zagonetnejše in skrivnostnejše lice. Zato je tudi stil pravilno zlit z vsebino in kompozicijo, tako dialog, ki je večinoma indirekten — tudi opisi oseb so le nejasni, karakterizira jih le tipizovanje podrobnosti —

Poročnik Tomaž Glahn živi na počitnicah na severu Norveške. Pokrajina je čudovita svojevrstna. Tišina. Mir. Samota. Gozdovi. Morje. Vonj skorje in morja. Dež in solnce. Sedaj blodi po gozdovih, sedaj sedi doma v koči, ki jo je okrasil s kožami ubitih živali. Vse njegovo življenje niha med kočjo, gozdom in morjem. V spominu doživlja te čase elegično. »Vsedel sem se in sem privezal Ezopa. Nekako miljo pod seboj sem videl morje; obronki hriba so bili mokri in črni od vode, ki je curljala po njih, kapala in curljala z enako drobno melodijo. Te majhne melodije globoko v hribih so mi prikrajšale marsikatero uro, ko sem sedel in strmел okrog sebe. Sedaj curlja ta drobni brezkončni glas tu v svoji samoti, sem mislil, in nihče ga ne sliši in nihče ne misli nanj, kljub temu pa curlja tukaj sam zase ves čas ves čas.« Njegovo življenje je taka drobna melodija. Edvarda, hči trgovca Macka, je taka samotna melodija in Eva, kovačeva hči, in doktor in vsakdo v tej samoti. Iselina in Diderik — otroka Glahnovih sanj, se igrata sredi gozda in tako otožno samotna je njih zgodba. Edvarda ga ljubi. Glahn ljubi Edvardo. Vse pa je le izbegavanje. Eva išče in čaka Glahna. Mack hodi za Evo, doktor za Edvardo. Vsa ta ljubezen, ki je tako hamsunsko svojevrstna, pa je le nov obraz prirode, ki jih veže nase. Glahn hodi po gozdu in misli na Edvardo. Edvarda ga čaka. Dež je. Pa prav v tem je lepota ljubezni, v neizpolnitvi. Tudi trdovratnost obeh je psihološko resnična, dasi umetniško pomečana. Glahn doživlja prirodo ob Edvardu: »Slišiš, Edvarda, kako nemirno je nocoj v gozdu? Nenehoma sumi v gomilah in veliki listi na drevju trepečejo. Morda se

Rudolf Kresal, ki je prevedel roman Blagoslov zemlje.

kaj pripravlja; ampak, ne, ni bilo to, kar sem ti hotel povedati. Ptiča slišim peti visoko nad seboj, le sinica je.« — Vsi konflikti med osebami so tihi, pa globoki. Že gib, le besedica spremeni odnos med njimi. Tudi v Indiji je Glahn ves v magični privlačnosti preteklosti. Njegove oči vlečejo žene nase. Čemu? V njegovem značaju je neka vrsta zagrenjenosti, volja njegova je močna le v odporu, sama pa nikdar ne deluje. Če bi ga Edvarda ne poklicala nazaj, bi morda še imelo življenje zanj smisel. Njeno pismo pa ga uniči. Hamsun je tu močno označil Glahnovo duševno stanje zadnjih dni. Tovarišu spelje deklico Maggie, da bi v njem vzbudil maščevanje. To doseže. V protokolih je zapisano, »da je umrl radi ponesrečenega strela«. —

Posebnosti in bistvo dela ni v fabuli, ampak v opisovanju in podajanju snovi. To je Hamsunova umetnost. Psihološki odtenki, ki spremljajo najmanjše dejanje, so najbolj priljubljeni Hamsunu. Njegov opis prirode je neposreden, našel je stil njene svojstvenosti in lepote. V opisu pokrajine ni nič sentimentalne otožnosti, elegičnost izraza je Hamsunova. V »Panu« je prirodni človek v najintimnejšem odnosu s prirodo, saj je ona v njem samem. Odtod tudi namišljena meditativnost in psihološka izvanrednost njegovih ljudi, odtod lirična barva stila, ki mora biti v originalu čudovita. Idiličnost je vsa oblita od stobarne opojnosti severne prirode, kjer solnce ponoči zahaja rdeče, pa ne zaide, zdi se le, da je »šlo pit«. Mrakovi, noč, dež. Kot romantična bajeslovnost prepreda povest fantazijsko sanjarjenje o Iselini in Dideriku, ki indirektno povdarjata smisel dejanja. Vse opevanje prirode poje v molu in nedokončane slike, ki jih pisatelj spretno ustavlja, mečejo zagonetno privlačnost okrog sebe. (Tri železne noči!) Glahn je nenačuden, preveč je odmaknjen življenju, saj to pravi že Edvarda — čudak je. Hamsunski. Psihološki orisi oseb so močni, temelje le na drobnem posluhu za nianse, posebno duševne. Glahnovo duševno stanje je Hamsun opisal takole:

»Tri stvari ljubim. — Ljubim ljubavni sen, ki sem ga nekoč imel, tebe ljubim (namreč Evo) in ta košček zemlje ljubim.«

»In kaj ljubiš najbolj?«

»Sen.«

Usoda je prav tu ključ do skritega bistva njegovih oseb, še bolj do njih duševnega življenja, ki je polno bolečin, polno odporov in odpovedi (Glahn), ker je njih čustvo preveč občutljivo. Nad njimi visi tajinstvena usoda, ki veže drugega na drugega, kar je posebno važno v razmerju moža do žene.

Hamsunov stil je lahek in je prijeten prav radi svoje prisrčnosti in preprostosti. Stavki so enostavni in besede so brez nepotrebnih epitetov, dialog je čudovito preprost, tako da celo učinkuje včasih monotono, ker je pač celo »Pan« komponiran v enem samem čustvenem osnovnem tonu, ki sicer variira, ne prelije se pa nikoli v drugega. »Pan« je komponiran formalno na poseben način, ki zagrinja povest v tajno meglo. Čeprav je Hamsunov svet enostranski, ker slika le neki del življenja in le del duševnega sveta človekovega, morda res premajhen, vendar je »Pan« v globini segel do osnovnih žarišč življenja, pa najsi jih čutimo le od daleč. — Epične širine Hamsun nima, posebno pri tem delu ne, njegova dela nihajo v sredini med (bolj ali manj) liričnim realizmom z romantično barvo (Iselin, Diderik, vizionarnost v »Unikerjih« itd.) in med epičnim realizmom. »Pan« je pesem.

J. KADEN-BANDROVSKI / PRI KRZNARJU

Z AVTORJEVIM DOVOLJENJEM PREVEL FRANCE VODNIK.

Iz črtice »Pri krznarju« boš sklepal, da iščemo navadno sreče daleč, medtem ko čaka na nas blizu, a mi nočemo vedeti zanjo.

Iz pisateljevega Uvoda.

Čeprav smo se vedno veselili snega, drsanja, sankanja ali božičnih praznikov, je zima prišla »za dom« vedno prezgodaj in dom se je pripravil zanjo prepozno.

»Ali imate že premog, mama?« je vprašala naša mama babico v oktobru, v tem prekrasnem mesecu odpadajočih kostanjev.

Nekaj dni pozneje je potegnil oče po obedu iz denarnice denar, ga položil kraj mamine servijete, ga svečano pokril z roko in rekel: »Glej, tu-le je za premog in naj ne slišim nobene besede več o tem.«

Kmalu po tem denarju se je pojavil voz premoga s črnimi premogarji, ki so vedno prišli takrat, ko smo imeli pranje.

Mama se je prijela za glavo in kriknila: »Ljudje, saj nimate Boga v srcu!«

Bolj debel in že starejši premogar je zavpil v odgovor, tako glasno, kot da bi bil na neobljudenem otoku: »Vsi odlašate na zadnji hip. Ti pa vozi in vozi. Saj premogar se tudi ne pretrga!«

Po premogu je sledilo okisovanje zelja in vkuhavanje nekaterih sadežev. Ne vem zakaj, največkrat so se skisali najboljši, to je paradižniki.

Pozneje je šele prišlo na vrsto to, o čemer je mama govorila, da — presega človeški razum: zavarovanje vseh oken in vrat.

Sedaj so se pojavili doma neprešteti kilometri vatastih paskov, tu in tam je prišla vmes celo očetova zdravniška vata. Tedaj se je pojavil tudi najbližji prijatelj najinih, mojih in bratovih takratnih iger, masten rumenkast klej. Z njim sva si zamašila ušesa in bila sva ponosna, da ne slišiva, kaj govore do naju.

Ko so bila okna zavarovana, je sedla mama z babico v salonu k peči in ko sta si obe odpočili, je zaklicala: »Ali mislite, mama, da je že

konec? Zdaj se šele začenja! Saj jih vendar moram za zimo — tu je pokazala na naju — obleči od a do z.«

Izraz »od a do z« sva smatrala za dosti nespreten. Prvič zato, ker kaj ima oblačenje opraviti s črkami, drugič zato, ker se črke tičejo abecede, ki sva jo že davno znala na pamet, tretjič zato, ker se je vsako oblačenje vedno družilo s pomerjanjem.

V to zadevo se je vmešal celo oče. »Imata še vse v najboljšem stanju,« je rekel, »od lanske zime.«

Na to mama: »Le poglej, kaj imata. Vse sta že davno prerastla.«

Pred naslonjačem se je, da nisi videl odkod, pojavil cel kup stare obleke. Iz žepov toplih oblek sva presipavala »zatajene« kepice naftalina v nalašč za to narejene zavitke iz papirja.

»Samo da govoriš,« se je pritoževala mama, pomerjajoč nama »od zunaj« stare obleke.

»Tako uredim vse to.« Oče si je zataknil svinčnik za uho, postavil naju pokonci s petami k steni, a z glavo sva bila obrnjena k prepleškanim vratom. S svinčnikom je zaznamoval višino rasti, a mama se je pogovarjala dalje že brez očeta, kakor bi bil pri vsem tem popolnoma nepotreben.

Odločila se je, da nama to zimo naredi zimske plašče. Narejenih, takih, da bi nama bilo dobro v njih, ni bilo nikjer v mestu.

»Za kožuhe,« je rekla »nimam. Toda, ako sama dam vatolino, bom vsaj vedela, kaj sem dala. A narejeno kupljena reč — tam je vedno vse z vetrom podšito.«

Babica je zmignila z rameni, češ to je vse preveč teh kapric, a mama je odvrnila: »Ampak, mamica moja!« Oče na to: »Delajte zase, kar hočete.« In pričelo se je urezovanje, šivanje in pomerjanje.

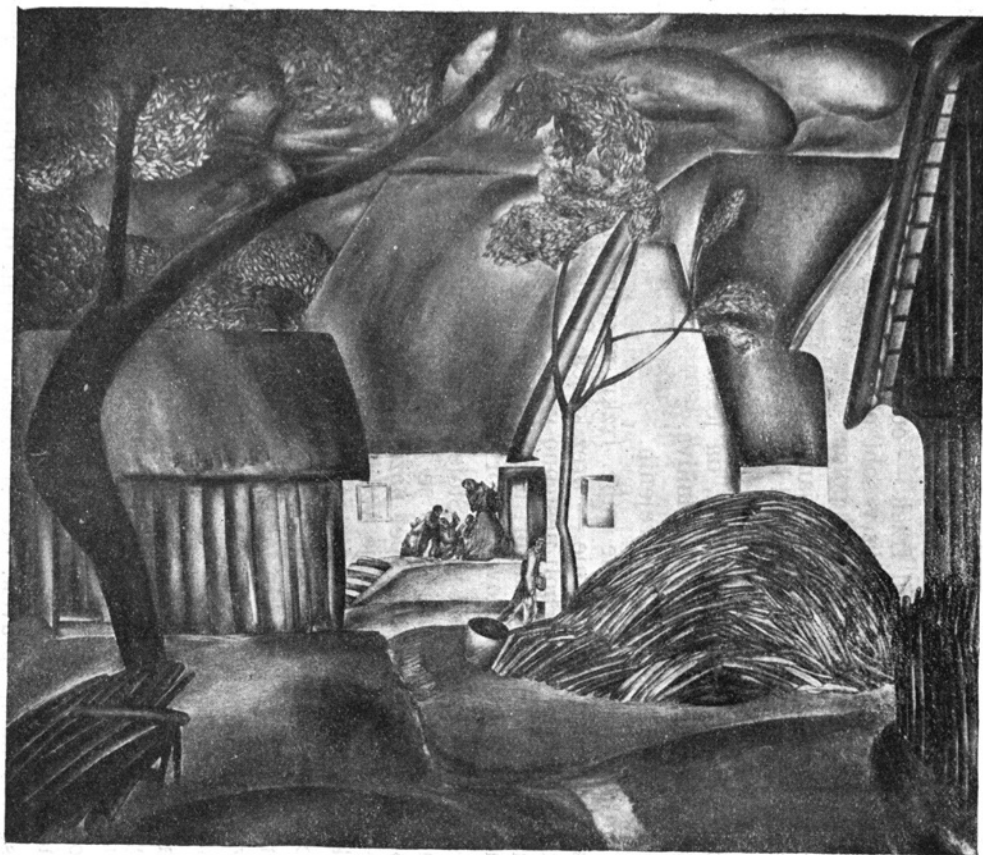
Na tleh so ležale preračunane oblike, obilica tankega, voščenega papirja, na katerega sva prežale že davno. Nastopilo je urezovanje blaga. Dobila sva veliko imenitnih odrezkov, iz katerih sva delala zastave, obleke za najine vojake, iz trde »mere« pa prvovrstne ornate.

Šivanje je predrugačilo vso geografijo do nepoznanja. Kosom plaščev, ležečim na tleh, ki so bila za naju morje, sva se imela zahvaliti, da je nastal niz »Suknenih otokov.« Vatolina je predstavljala ledene gore, ki so plule k tečaju z divjo hitrostjo 150 stopinj na uro. Na te gore so plule najine papirnate ladje in tu, na tečaju, sva zatikala, prva Evropeca, zastavo Poljske.

V resnici neprijetno pa je bilo pomerjanje. Treba je stati negibno v za pomerjanje sešitih pernicah zimskega plašča, treba je držati glavo pokoncu, medtem ko topli mamini prsti spenjajo na vratu ostro, hrapavo mero. To je vedno trajalo predolgo. Obráčala sva se na vse strani in načine, dokler nama ni mama obljubila, da nama bo, ako bova stala mirno, kupila do teh plaščev ovratnike iz prave kožuho-vine pri gospodu Jackowskem.

Gospod Jackowski — krznar!!

Čeprav še nikoli nisva videla njega samega, je spadal po najinih mislih med najsrečnejše ljudi v celem mestu.

Fran Kralj
Deseti brat

Tam mimo sva hodila vsak dan v šolo. Imel je v izlozbi resničnega nažokanega leva, s steklenimi očmi, vendar so bile kot žive, z odprtim žrelom, v njem pa je na strašnih oklih ležal debel, rdeče pobarvan jezik.

Jackowski je imel leva, ob zabitem kolu prav tako nažokanega medveda in posebej tигра. Postavala sva tamkaj vsak dan, ogledujoč, kaj imajo katerega dne te zveri na sebi. Kajti vedno so ležale na njih kake nove kože.

Tega, da bomo šli h gospodu Jackowskemu, sva se silno veselila. Upala sva, da se nama bo posrečilo, dotakniti se dlake teh divjih zveri. Od tega vendar gospod Jackowski ne bo imel škode?!

»Pomni,« me je opozoril Irzek — od veselja, da bomo šli k gospodu Jackowskemu, sva skakala v sobi po eni nogi — »lev ima žrelo, a tiger golt. Da ne boš pozabil potem!«

Seveda sva odslej pri pomerjanju stala brezhibno. Vse je bilo odvisno od tega, kdaj se naposled konča s plašči. Medtem pa se je mami vedno slabše godilo z njimi.

Babica je venomer ponavljala, da je to sploh odveč — toliko otrok hodi v narejenih, mogla bi i midva.

Tudi midva bi si želela narejenih.

Iz vatoline so se naredile gube. Irzku na ramenih in meni na trebuhu. Spenjanje in šivanje — brez konca. Pomerjali smo skoraj vsak dan. Stala sva vedno bolj nestrpno v teh — ornatih, mama je klečala na tleh. Videlo se je, da pri tem veliko misli, kajti sinji blisk žilice na sencih ji je poskakoval kakor pri muziki.

Irzek se je zdolgočasil prvi. Stoječ v vatiranem »predniku,« se je nenaravno potezal nazaj. Mama se je, da bi neovirano delala, pomikala po kolenih naprej. On spet nazaj, mama znova naprej po kolenih, vedno hitreje, naposled je vzdihnila: »Prav res si malopriden fantek!«

Ne le on — tudi jaz sem delal tako, dokler ni nekoč zapazil oče. Nagubančil je čelo — in takoj nama je prešla volja do vsega.

»Zime bo konec,« se je nato obrnil do mame »a ti še vedno ne boš gotova.«

Na to ni odgovorila ne očetu ne babici, nikomur ne, ampak je šivala begajoč z očmi po beli niti, po šivu in po zraku pred šivalnim strojem.

Končno je bilo že skoraj vse dodelano in prišel je popoldan, ko smo imeli iti do krznarja.

Vsi smo imeli opravek. Oče si je hotel izbrati drugo čepico. Mama naj bi dobila kožic do kožuhovinastega ogrtača.

Midva — ovratnike.

Šli smo, vsa družina, — padal je sneg.

Ko smo prišli tja, je bila izložba gospoda Jackowskega že razsvetljena. Tigru je visel s hrbta prav do medvedovih tac lep »kaven« kožuh. Mama je vzdihnila, češ da so to gotovo bobri. Oče je na to menil, da mu je to vseeno.

Lev je imel v gobcu bel kožušček. Plaval mu je med zobmi, po rdečem jeziku — kakor smetana s črnimi vejicami.

»Imam pa že rajši,« — oče je pokazal s palico — »te hermeline. To je vsaj kaj!«

Sodeč po levu, tigru in medvedu bi bil moral biti pri gospodu Jackowskem ne vem kakšen krik in vrišč. Toda ne — bilo je vse tiho.

Povsod kožuhi. Viseli so s stropa, v ogradah, ležali so v dolgih predalih, do samega vrha.

O tem, da bi se dotaknila leva, tigra ali medveda, najsi bi bilo samo v rep — ni moglo biti govora. Bili so zavarovani tudi od znotraj s steklom. Pritisnila sva nanj nosove in vohala.

»Kar prijetno diše take-le zveri,« sem šepnil Irzku.

Posmehnil se mi je. To sploh ni bil »vonj divjih zveri, ampak enostavno »duh našokanja.« Irzek je trdil, da se »nažokanje« vedno čuti kot zastrupljeni metulji.

Dalje nisva mogla razpravljati o tem, poklicali so naju v notranjost trgovine. Plinova svetloba se je odbijala na gladki glavi gospoda Jackowskega, kakor na kljub raznim gostim kožuhom, ki so tu, v drugi sobi, viseli od vseh strani. Ker gospod Jackowski ni imel las, nisva mogla spoznati, ali je star ali je mlad.

Na mamo in na naju ni obračal nobene pozornosti. Govoril je le do očeta. Radostno je sprejel cigareto in rekel: »Gotovo kak kožušček za gospoda svetnika?«

Nihče ni znal odgovarjati na taka vprašanja tako, kakor oče. Potegnili so dim vase in veselo odvrnili: »Kaj še — nič podobnega!«

Nastala je tišina.

Gospod Jackowski je zamižal, se zamislil in se obrnil k mami.

Pojasnila mu je, za kaj gre. Dve kožici bi k ogrtaču, morebiti čepico za očeta, predvsem pa ovratnike za naju, k plaščem.

Gospod Jackowski je pričel pri ogrtaču. Nasvetoval je mami, naj zavže starega in izbere kaj popolnoma novega.

Oče se je usedel kraj pulta in vprašal: »Na primer kaj?«

Gospod Jackowski je bil v začetku nekako v zadregi. »Ah, gospod doktor,« je vzdihnil, nakar se je pričelo pokazovanje.

Ne spominjam se, kako so se imenovali kožuhi. Bili so prelepi. Svetlo in temno, prelivajoče se drugo v drugo — tako so sijali. Starši so se pazno dotikali kožic. Gospod Jackowski je mežikal z očmi in pihal do same srede, govoreč: »Ta dlaka vedno stopi narazen kot puh.« Pokazovanje je dalo razgovor. Starši so sedeli tiho, gospodu Jackowskemu je luč bežala po pleši. Pripovedoval je in že so se začele, tako se je zdelo, po vsem svetu gibati in premikati prečudne zveri. Pripovedoval je o koničastih bobrih, velikih kot konji, o sokolih, o belih in sinjih lisicah, o belih zajcih in hermelinih nad bregovi Lene v Sibiriji.

Takoj sva si zapomnila, da ima hermelin poleti pepelnato dlako, zato mu nastavljajo zanke le pozimi.

Gospod Jackowski je moral zelo ljubiti te zveri, ker se je vseh spominjal. Vedel je, na primer, za nekakega cibeta, ki ima na črnem

hrbtu natančno liro s strunami. Poznal je sibirskega rosomaha. Ljubil je opossum, celo naše domače lisice, kozice in merkače.

Morda ga je postalo nekoliko sram pri kraljičkih. »Kraljiček, gospod doktor,« je rekel gospod Jackowski »ni nikoli on sam, vedno nam služi v vsakovrstne imitacije...«

»Ali o chinchille niste ničesar omenili, gospod?« se je vmešala mama. Gospod Jackowski se je zresnil. »Chinchilla,« je dejal »nosijo le zelo zelo bogati ljudje.«

Oče je menil, da ga »ta gospoda« nič ne briga. Hotel je zvedeti morebiti le še to, kako se »vse to« godi.

To, kar je pripovedoval gospod Jackowski o lovu na zveri, sva razumela izvrstno. Da se na morske pse podajajo posebni čolni, da originalnega chinchilla love v Kordiljerih in Andah in da so soboli že skoraj iztrebljeni.

Ko pa je začel pripovedovati o izdelovanju, nisva razumela ničesar. Kako močijo kože, jih skobljajo na kosah, jih barvajo, sušijo, strižejo in puščajo čez nekakšne bobne z žaganjem in pilnikom. Barvajo vse, celo najbolj prave, od najstarejših časov. »Ljudje se vedno pehajo za videzom.«

Gospod Jackowski se je nasmehnil, zapihal v malo puhasto kožico in rekel: »Rodila se je kje pod tečajem, sedaj pa leži pred nami tukaj na pultu. V eni taki kožici, spoštovana gospa, imate življenje, delo, smrt — ves svet.«

Nato je zamahnil z roko in dejal: »Sicer pa — kakor v vsaki dovršeni stvari.«

»To razumem, gospod Jackowski,« se je oče udaril ob čelo »to razumem, modro je povedano.«

Izbrali so nam ovratnike — kakšne?

Skunksove!*

Irzek si je takoj ovil s tem kožuščkom vrat in se posmejal mami: »Pomerjali smo in pomerjali, ali se nam je izplačalo!«

»Skunksi izvirajo menda s kraja sveta,« sem dodal in stekla sva z Irzkom pred ogledalo.

Mama je hotela videti, kako nama bo v teh skunksih. Ali »v danem primeru« zadostujeta dve kožici?! Klicala je na naju: »Pridita sem k meni za trenutek!«

Nisva imela časa. Irzek z novim kožuščkom na vratu se je delal kamčatskega bobra s pomočjo miganja z obrvmi, jaz sem napihoval lice, ponavljajoč sam sebi:

»Opossum — opossum — opossum.«

Mama naju je še nekajkrat poklicala, nenadoma pa je bil oče poleg naju.

»Zdi se mi,« je rekel, »da bi brez plaščev kot takih nikdar ne prišlo do teh ovratnikov?«

»Seveda ne,« sva zaklicala oba naenkrat.

»No torej?«

* Krzno sevrnoameriškega dihurja, nazvanega chinga (Zool. Mepfitis).

»No torej — kaj?« Z Irzkom sva vrgla glave kvišku, da bi z očetovega pogleda spoznala, za kaj se mu gre.

»No torej — da se je mama toliko našivala, navbadala, naklečala pri vaju? To ni kar nič?«

Stekla sva k njej, močno osramočena, prijela sva jo naglo za roko... Saj tako je v življenju... Treba je obletati ves svet, preko Kamčatke, Kordiljerov, And, da razumemo najpreprostejše stvari...

Ves svet obletati, da razumemo, da je največ luči najbolj blizu! Ne v skunksovem, bobrovem, soboljevem, hermelinovem ovratniku, marveč v tej drobni, drobni niti, s katero je ljubljeno bitje všilo v našo obleko svojo ljubezen.

Nande Vidmar
Pokrajina

UNAMUNO / LJUBEZEN, KI GA JE NAPADLA PREVEDEL BOŽO VODUŠEK

Kako je z ljubeznijo, o kateri ljudje toliko govorijo in ki je skoraj edina snov pesnikov? Tako se je spraševal Anastasio. On namreč nikdar ni čutil nič podobnega tistemu, čemur pravijo zaljubljeni ljubezen. Ali naj bo samo domišljija ali pa konvencionalna laž, s katero se hočejo braniti slabiči pred praznoto svojega življenja in pred neizogibnim dolгим časom? Po Anastasievem občutku namreč res ni bilo nič bolj praznega in bolj dolgočasnega, bolj absurdnega in nezmislneza kakor življenje.

Ubogi Anastasio je živel žalostno življenje; živel je življenje brez vsebine in brez smisla in bi se bil že stokrat ubil, če ne bi čakal z malo upanjem sicer, a ki je preneslo vsa razočaranja, da bo ljubezen na koncu le prišla tudi k njemu. In potoval je in potoval, da bi našel ljubezen. Kakor da bi mislil, da ga bo nepričakovano napadla na kakšnem križpotu.

Imel je majhno premoženje, ki pa je za njega več kakor zadostovalo, in ni poznal pohlepa po denarju, po slavi in časti, ne želje za vladanjem in za močjo. Noben nagib, ki navadno žene ljudi, da razvijejo

svoje sile, se mu ni zdel vreden, da bi razvil sam svoje, in ne v znatnosti, ne v umetnosti, ne v politiki ni našel najmanjše tolažbe za svoj obupni dolgčas. In prebiral je Salomonovega Pridigarja, ko je čakal na zadnjo skušnjo, na ljubezen.

Prišlo mu je na misel brati vse znamenite erotične pisatelje in analitike spolne ljubezni; po branju vseh ljubezenskih romanov se je ponižal do onih žalostnih del, ki so pisana za tiste, ki še niso celi možje, in za tiste, ki so v nekakšnem smislu nehali biti celi možje; ponižal se je do strastnega branja pornografske literature. In tam je seveda našel najmanj sledu o ljubezni. Pa ne, da ne bi bil Anastasio pravi mož iz grešnega mesa in grešne krvi! Nikakor ni bil nič manj mož od drugih mož, ampak pač ljubezni ni čutil. Da bi se namreč lahko imenovalo trenutno vzvalovanje krvi ljubezen, pri katerem komaj ostane spomin na ženo, ki ga je povzročila, to vendar ni bilo mogoče. Da bi iz njega napravil strašnega Boga maščevanja, tolažbo za življenje, vsemogočno zmagovalko src, se mu je zdelo bogokletstvo. To bi bilo isto, kakor iz nagona k jedi napraviti Boga. A pesem o prebavi bi bila bogokletstvo.

Ne, za ubogega Anastasia pač na svetu ni obstojala ljubezen. Bral je legendo o Tristanu in Isoldi in jo je bral še enkrat. Strašni roman Portugalca Camila Castella Branca »A mulher fatal«, ga je nagibal k premišljevanju. »Ali se bo z menoj tudi tako zgodilo?« si je mislil. »Ali me bo usodna žena pritegnila nase v trenutku, ko bom najmanj na to mislil?« In potoval je in potoval, da bi našel to usodo.

»Prišel bo dan,« si je rekel, »ko bo ugasnilo to malo upanja, da jo najdem. A kaj naj napravim, če bo prišla starost, ne da bi spoznal mladost, ali pa vsaj moško dobo? Če si bom moral reči: Živel nisem in ne bom! Ali me preganja grozna nesreča, ali pa so vsi ljudje zmenjeni, da lažejo?« In postal je pesimist.

Nikoli še ni žena vzbudila v njem ljubezni, in mislil je, da je sam prav tako ni vzbudil. In zdelo se mu je veliko bolj strašno, kakor ne biti ljubljen, ne biti zmožen ljubezni, to, če je res tisto ljubezen, o čemer pojejo pesniki. Ampak, ali je Anastasio vedel, če vendar ni kdaj povzročil kakšne skrite strasti v kakšnem ženskem srcu? Ali ne vzbuja ljubezni tudi lep kip! Namreč kot kip je bil zares lep. O njegovih črnih očeh, v katerih je gorel skrivnosten ogenj, se je zdelo, da prihajajo v svet iz mračne globine hlepečega dolgočasje. Njegova usta so bila malo odprta, kakor da čuti tragično žejo. V vsej njegovi zunanjosti je ležal kakor nekakšen trepet nad njegovo strašno usodo.

In v svojem obupu je potoval in potoval. Zmeraj je bežal. Na čudovita dela narave in umetnosti je pogledal samo za trenutek, kakor bi hotel reči: »Čemu vse to?«

Bila je jesen in miren jesenski popoldan. Listi so bili že orumeneli, trgali so se z dreves in se dali nositi od mlačnega vetra, dokler niso sfrfotali v travo. Solnce se je skrivalo za goro oblakov, ki se je počasi nižala in se cefrala v majhne koščke. Anastasio je gledal skozi okna kupeja na griče, ki so hiteli mimo. V Alisedi, kjer je bilo prav toliko čakanja, da je bil čas za kosilo, je stopil iz vlaka in šel v kolodvorsko restavracijo, ki je bila polna kovčegov.

Razmišljen se je vsedel in čakal na juho. Ko pa je vzdignil oči in pazljivo gledal po vrstah gostov, je zadel ob oči neke žene. Pravkar je nesla rezino jabolka v svoja velika, od življenja sveža usta. Oba sta se ostro pogledala in zbledela. In ko sta videla, da sta zbledela oba, sta še bolj zbledela. Obema so se prsi dvigale in upadale. A Anastasio je čutil, kako mu postaja zelo težko; bil je nemiren, mraz mu je šel kakor mravljinici po vseh udih.

Naslonila je glavo na desno roko in zdelo se je, da se ji vrti pred očmi. Takrat je Anastasio vstal; od vse svoje okolice je videl samo še njo, dočim je vse drugo v dvorani za njega utonilo. Tresoč se ji je približal in ji je zašepetal z izsušenim, žejnim in trepetajočim glasom skoraj na uho:

»Ali ste bolni? Ali Vam je slabo?«

»Oh! Nič! Nič! Hvala! ... Saj ni nič!«

»Dovolite mi ...!« In s tresočimi prsti jo je prijel za zapestje, da ji potipa žilo.

Takrat se je ulila ognjena reka iz enega v drugega. Začutila sta vročino drug drugega. In njuna lica so zardela.

»Vi imate vročino ...«, je zajeceljal s šepetanjem, ki se je komaj slišalo.

»Vročina izvira ... od tebe!« je odgovorila z glasom, o katerem se je zdelo, da prihaja iz nekega drugega sveta, iz večnosti.

Anastasio se je moral vستي. Pod težo srca, ki je razbijalo kakor blazno, so se mu vdala kolena.

»Vi ne morete nadaljevati vožnje,« je rekel skoraj avtomatično.

»Da, ostala bom tukaj,« je odgovorila.

»Ostala b o v a tukaj,« je popravil on.

»Da, oba ... In jaz ti bom razložila! Vse ti bom razložila!« je predstavila ona.

Vzela sta svoje ročne kovčege, vsedla se na voz in se peljala v kraj Alisedo, ki je oddaljen pet kilometrov od svojega kolodvora. In ko sta sedela v vozu drug drugemu nasproti, s pritisnjenimi koleno in z ujetimi očmi, je vzela ona Anastasiove roke v svoje in mu je povedala svojo povest. To je bila Anastasiova lastna zgodba, čisto ista zgodba. Tudi ona je iskala na potovanju ljubezni. Tudi njej se je dozdevalo, da je vsa ljubezen samo konvencionalna laž, neka iznajdba, da si človek preganja v življenju dolgčas.

Drug drugemu sta se izpovedala, in čim več sta si povedala, tembolj sta se umirila. Tragični zmedenosti prvega trunotka je sledil, kakor odrešenje, velik dušni mir. Umišljala sta si, da se poznata že od nekdaj, še od pred rojstva, a obenem jima je izginil vsak spomin na preteklost iz spomina; živela sta kakor v nekakšni brezčasni, večno trajajoči sedanjosti.

»Oh, zakaj te nisem prej spoznal, Eleuteria!« je rekel.

»Pa zakaj, Anastasio,« mu je odgovorila. »Bolje je, da se nisva prej videla.«

»In čas, ki je izgubljen?«

»Tisti čas, ki sva ga porabila, da sva se iskala, si želela drug drugega, hrepenela drug za drugim, imenuješ izgubljen?«

»Odrekel sem se že vsakemu upanju, da bi te našel...«
»Ni res! ker če bi se bil res odrekel temu upanju, bi se bil ubil.«
»Da, to je res...«

»In jaz bi napravila prav tako.«

»Ampak od zdaj, Eleuteria, od danes naprej...«

»Ne govori o bodočnosti, Anastasio, naj ti sedanjost zadostuje...«

Oba sta molčala. Pod čustvi, ki so ju navdajala, se je oglašalo iz neke neskončne globine čudno šumenje voda. In, kar je plavalo na tragično resni površini, ni bilo ne veselje, ne užitek.

»Ni treba, da bi mislila na bodočnost,« je začela ona znova, »in tudi ne na preteklost. Pozabiva na oboje. Našla sva drug drugega, našla sva ljubezen. To je zadosti. A zdaj, Anastasio, povej, kaj praviš zdaj o pesnikih?«

»Da se lažejo, Eleuteria, da se lažejo! Seveda čisto na drug način, kakor sem prej mislil! Ampak lažejo se vkljub temu! Ljubezen ni tisto, kar opevajo...«

»Prav imaš, Anastasio! Zdaj čutim, da se ljubezen ne da opevati.«

In spet se je začelo molčanje, dolgo molčanje, med katerim sta se držala za roke in si gledala v oči, kakor da iščeta na njihovem dnu skrivnost svoje usode. Potem sta se začela tresti.

»Ali se ne treseš, Anastasio?«

»Ali se ti ne prav tako, Eleuteria?«

»Da, oba se treseva.«

»Zakaj?«

»Od sreče.«

»Da, ta sreča je nekaj strašnega; ne vem če se ji bom lahko ustavljal.«

»Tem bolje! To se namreč pravi, da je najina sreča močnejša od naju.«

Zaprta sta se v zaduhlo sobo čisto navadne gostilne. Ves drugi dan in del sledečega dneva je minil, ne da bi dala kakšen znak življenja, dokler se gostilničar ni vznemiril, in ko na trkanje ni dobil odgovora, je vdrl v sobo. Našel ju je slečena v postelji drug poleg drugega, mrzla in bela kakor sneg. Zdravniški izvedenec je trdil, da ne gre za samomor, za kar tudi v resnici ni šlo, ampak, da ju je zadela srčna kap.

»Kaj, oba?« je vzkliknil gostilničar.

»Oba!« je odgovoril zdravnik.

»Potem je to nalezljivo!...« In gostilničar se je prijel za levo stran prsi, kjer je mislil da je njegovo gostilničarsko srce. Skušal je dogodek utajiti, da ne spravi svojega hotela v slab glas in je ukazal, da se mora soba izkaditi: za vse slučaje!

Kdo sta mrtvi osebi, niso mogli ugotoviti. Nesli so ju na pokopališče, ju položili v grob, gola in skupaj, kakor so ju našli in ju pokrili z zemljo. Iz te zemlje pa poganjajo bilke in na te bilke pada dež. Tako je nebo, ki ju je pognalo v smrt, edino, ki se joka na njunem grobu.

Alisedski gostilničar je premišljeval o tem neverjetnem slučaju — realno življenje je najbolj iznajdljivo od vseh, je rekel — in je našel sklep, ki ima socialno-higienični značaj: »Medeni tedni!« je rekel.
»Zakon med dvema bolnikoma na srcu bi moral biti prepovedan!«

RAJKO LOŽAR / ČESAR POTREBUJEMO

I. Ako premislimo usodo, ki doleti slovensko knjigo, ko izide, dobimo v splošnem sledečo, ne kdovekaj spodbudno sliko: Knjiga je zapustila tiskarno ter je razposlana interesentom. Toliko in toliko je dolžnostnih izvodov, katere da založništvo knjižnicam, revijam ter avtorju. Počasi, ker je časa dovolj in produkcija velika, jamejo izhajati v strokovnih revijah ocene, kjer se knjiga sodi. Propaganda knjige pa se v obsegu revij vrši pri nas le deloma in z dvomljivim uspehom, nego je v glavnem prepuščena dnevniku.

Po sili in značaju slovenskih političnih prilik, ki so bile in so še take, da nalagajo izvestnim listom bojkot izvestnih publikacij, je jasno, da je propaganda v dnevniku prospehu slovenske knjige vse prej kot koristna. Natančna statistika in navedba primerov bi doprinesla marsikako luč v osvetlitev razmer. Če smo popolnoma nesentimentalni, moramo reči, da to ni objektivna propaganda knjige, ker se knjiga po zaslugi izvestnih faktorjev še danes smatra kot spekulacijski predmet, a ne v knjižno-trgovskem zmislu. Kupec se zato ne javi in publikacija obleži v celih skladovnicah založbi v želodcu. Iztrgati slovensko knjigo propagandi dnevnika (tudi o ostalih kulturnih področjih bi bilo glede tega marsikaj reči), more in mora biti prvi postulat naše knjižne kulture: Slovenska knjiga, lepa in vredna knjiga seveda, ne sme biti izročena milosti in nemilosti grup, ki so socijološko ustvarjene in omejene, tudi še danes, z našimi žurnali, nego jo mora nositi in gojiti samo njej odgovarjajoča in samo zanjo živeča socijološka plast njenih ljubiteljev. Ta plast pa pri nas nikakor ni identična z onimi še do nedavna politično ločenimi skupami, nego eksistira izven njih v takšni meri, da ni samo možnost, marveč tudi dolžnost, položiti vanjo fundamente slovenske knjižne kulture. Dokazano je to akvizicijsko delo za nekatere novejšje publikacije, zlasti za »Ano Karenino«.

To delo je razen tega že dokazalo, da edino ono vodi iz kaosa našega povojnega knjigotrštva. Edino ono, ako gleda na knjigo kot knjigo, kot na objektivno, dragocen in kulture vreden spomenik — tudi v tem je »Ana Karenina« mejnik — ne pa kot na politikum, more ustvariti najprej predpogoj ne samo naše, nego vsake lepe knjige: eruirati njenega stalnega nosilca, eruirati njenega ljubitelja. Ta akvizicija potrka na vsaka vrata, apelira na vsakogar z legitimacijo knjige same. In le če bi bile nekatere slovenske važnejše publikacije zadnjega časa odpovedale v tem oziru, bi imeli razlog dvomiti nad izboljšanjem razmer. A one so nas baš v tem oziru presenetile z dejstvom, da naš človek za lepo knjigo je dojemljiv, da ima denar zanjo, da ima zanjo tudi ljubezen — samo če se mu kaj takega tudi nudi in bilo najvišjih cen. Naš človek bo kulturno breme knjige z uspehom in ljubeznijo nosil.

II. Življenje knjige — vredne knjige seveda, ker le o njej govorimo — ni tako efemerno in preprosto merkantilno, da bi mu bila ugodna le od časa do časa se pojavljajoča inseratna reklama. Tudi ni tako omejeno in določeno, da bi mu bila povsem pravična ona edina, pri nas navadna ocena in sodba v reviji. In končno tudi ni tako nepomembno in neplodno,

da se ne bi baš na njegovi podlagi dala izgraditi nova skupnost ljudi, nov duhovno-socialen organizem. Ob vsakem času je knjiga drugače živa, ob vsaki priliki drugače aktualna in pri vsakem človeku je drugega obličja. Ona je dejanje duha in hoče, da jo kot to cenimo. Nikdar ni knjiga mrtva, nego v vsakem hipu živa na ta ali oni način med nami, v naši kulturi, v dogajanju dne itd. Spraviti vsa ta latentna dejstva v resničnost, to se pravi: v zavest ljubitelja slovenske knjige, v njegovo čustvo dolžnosti in potrebe, bi pa bila odlična naloga lista, posvečenega samo življenju knjige kot svojevrstne objektivizacije duha. Kakšno je to življenje, kakšna približno naloga takega lista, naj nam pojasni sledeča sicer nekoliko drastična primera.

Recimo, da se jutri otvori nova avtomobilska tlakovana cesta Ljubljana—Jesenice in nekdo bi jo kot avtomobilski vozač rad prevozil. Jasno je, da mu bo ves in edin užitek pri tej priliki le, če bo vozil na Jesenice, če ne z najmodernejšim, pa vsaj z modernim modelom ter da ne bo šel uživati nove ceste s kakim polstoletja starim kabrioletom. Isti človek bo pa jutri kupil tudi recimo novo pesniško zbirko, nov roman, novo znanstveno knjigo itd. Naenkrat bo tekom čtiva začutil potrebo, izpopolniti prestavo o poetu, o romanopiscu, o znanstveniku, dobiti prejšnji štadij poetove lirike, romanopisceve proze, znanstvenikove formulacije problema itd. In dočim bi se naš znanec listu avtomobilskega kluba, kateri bi mu svetoval in ponujal za vožnjo na Jesenice — kabriolet, le muzal, bo listu ljubiteljev lepe knjige, kateri mu ob izdaji nove pesniške zbirke lepo servira tudi starejša dela, ob izdaji romana tudi starejši roman (najbrž že rariteto), in ob izdaji znanstvene publikacije tudi formulacije problema iz prejšnje, predprejšnje ali še starejše dobe, gotovo hvaležen. Zakaj ta list je njega kot bibliofila naučil videti v knjigi ne samo produkt tiskarne, nego v prvi vrsti duha, da je naučil, ceniti knjigo kot zrn organizma v razvoju poedinca, kot celih dob, videti v njej spomenik, ki je vsega varstva in ljubezni, in objekt, ki je vse kulture vreden. Tak list bi dal knjigi kar je njenega.

Vršeč tako nalogo, katero bi mogli začrtati do najspecialnejših primerov, bi omenjeni list pravilno dopolnjeval današnjo revijalno književno kritiko, katera večinoma in načeloma izhaja iz nasprotnega stališča: iz avtorstva, od avtorja. Zato je povprečna revijalna kritika pisana ne za amaterja, nego za pisatelja in ne za knjigo, marveč za slovstveno zgodovino. Bog ne daj, da bi to revijam šтели v greh, dasi je obrt postala silno konvencionalna; a na drugi strani ne gre prikrivati dejstva, da njih kritika v veliki meri knjige niti ne vidi in da je zato potreba omenjenega lista prav ostra. Kakor je recimo poleg čistih umetnostno zgodovinskih in znanstvenih listov cela vrsta takih, ki so namenjeni samo avtorju in umetnostnemu trgu in ki vidijo v sliki, kipu, risbi samo spomenik, kulturni objekt brez ozira na njegovo stilno zgodovinsko itd. mesto in važnost, tako opazujemo isto pri slovstvu in knjigi in moramo reči, da je našemu književnemu trgu potreben list, ki bo najprej služil njej sami in šele potem slovstveni zgodovini, najprej amaterju in šele potem pisatelju. V resnici bo pa tudi pisatelj imel od njega večje koristi nego od revije.

III. List s takim programom bi imel silno organizatorno važnost in dasi se morda program temu ali onemu zdi za slovenske razmere prevelik, sem vendar prepričan, da je rajši preskromen, na vsak način pa pravilen.

Tak list ima realizirati racionalno knjigotrštvo, odnosno bo njegov simptom, kakor doživljamo isto danes na naših avtomobilskih progah, kjer je vendar množina obratujočih voz simptom prometa, ki ga prej niti videli nismo, in ne narobe. In tako v knjigotrštvu kot pri avtomobilih stojimo na začetku.

Čisto naravno bi bil ta list izraz koncentracije našega knjižnega trga, kateri bi bil, oslanjaje se na združena sredstva in na stabilizirano množico odjemalcev, zmožen izdajati publikacije, o katerih se nam zaenkrat še niti ne sanja. V prvi vrsti bi seveda prišlo v poštev originalno slovensko delo, glede katerega se naše današnje založništvo nikakor ne sme pobahati. Tu bi bilo vse šele storiti, ker ni še nič storjenega. Od tako organizirane knjižne produkcije pričakujem tako pri založniku, kot pri kupcu

Nande
Vidmar
Krajina

novega pojmovanja duševnega dela in novega vrednotenja, v čemer mejimo danes na zelo barbarske razmere. Ugled knjige in avtorja mora zrasti in v naši inteligenci, da, ravno v naši inteligenci, mora dozoreti prepričanje, da nam je tudi recimo poet potreben, in z ozirom na to, če je on boljši poet nego uradnik, mu je tudi treba omogočiti neuradniško življenje. Dalje pričakujem od tega izdatnih izprememb za materialni položaj avtorjev bodočih slovenskih publikacij. Ideal bi bil, da poslej vsaka inicijativa izide od knjigarnarja in ne od avtorja in da se temu primerno investirajo denarni viri. Za malo denarja je malo godbe, a za tako nalagan denar kot doslej, seveda še manj. Če se natisne pri nas recimo publikacija, ki bazira na potovanjih, tedaj je šlo to potovanje, to se pravi temelj knjige, skoro gotovo na stroške avtorja samega. V inozemstvu je pa stvar ravno obratna in tako je zunaj baš knjigotrštvo ona sila, ki drži vsa vrata in okna domovine odprta, da se zrak doma ne izpridi. Povdariti je treba, da naj je že konec onega nadrobnega in nesistematičnega zalaganja v naših založbah in tudi konec onih številnih

družb, ki niso ne bratovščine in ne založbe in katerih publikacije za celotno kulturo naroda tako silno malo pomenijo.

Za originalnim slovenskim delom prihaja v pošteb prevod in prihaja še toliko drugih stvari, ki jih tu ni mogoče omeniti. Posebno in za majhen narod silno važno poglavje bi bila sistematična zveza naše knjige z inozemstvom, ki nam danes hodi še čisto narobe. Čas bi že bil zato, da se tem vprašanjem posveti izdatnejša pažnja nego so je bila doslej deležna. A končno ne bi rad pustil neomenjene ene glavnih organizatornih nalog tako pojmovanega lista in tako izvajanega knjigotrštva. Še vedno živimo v dobi slovstvenih prekucij in dasi se nam le-te ne javljajo direktno, jih vendar občutimo v obliki skrajno nestalne in labilne vrednosti produkcije in popolnoma poslabšanega okusa. Dandanes se mnogo piše in mnogo čita, a niti onemu, ki piše, niti onemu, ki čita, ni kvaliteta dela v oni meri odločilna, kakor bi morala biti. I pisatelj i čitatelj — oba trpita radi izgubljenega okusa za vredno stvar, kateri se jima, čim več se z zadevo ukvarjata, tembolj izmika. Bila je pa vselej in je še naloga in značaj vseh velikih svetovnih založb prav tako kot knjižnic in vodilnih revij ter podobnih ustanov, da tvorijo v fluktuaciji okusa — bodisi estetskega, bodisi znanstvenega — neko bazo stalnega nivoja, to je stalnega čuta za kvaliteto. Napačno bi bilo videti v tem pojavu konzervativnost in izenačevanje, nivelizacijo, kakršno marveč vidimo baš v različnih družbarskih publikacijah. In menda ni potreba še posebej povdarjati važnosti take sociološke stalnosti okusa in čuta za kvaliteto ravno glede slovenske knjige, katere prospeh ni toliko ogrožen po modnih zablodah evropskega povojnega slovstva, kolikor po zavestni siromaščini, to je pavperizaciji slovstvenih oblik in vrednot ter okusa. Kadar bo naš pisatelj pisal zaradi kvalitete in zanjo, in naš človek čital zaradi iste in zanjo — bolj kot kateri drugi jo pa ve ceniti slovenski človek, tedaj bomo že na pol pri cilju. In list, ki smo ga poizkusili zgoraj očrtati, ima nalogo, da spravi ta vprašanja v najresnejšo zadevo ljubitelja in čitatelja slovenske knjige.

P O R O Č I L A

ANTON OCVRK / E. N. REMARQUE: NA ZAPADU NIČ NOVEGA.

Remarque-ova knjiga »Na zapadu nič novega«, ki je vzbudila zadnje čase toliko pozornosti, priznanja in odklanjanja, spada v vrsto tistih knjig, ki učinkujejo že zaradi svoje vsebinske strani in so večkrat pomembne pač le v času kot pomniki dobe, dogodkov in generacije. Pri večini pa je njih umetniški pomen močno majhen in večkrat ga celo nimajo, pa ne zgolj umetniški pomen, tudi prepričevalnosti v njih ni, ne umetniške sile, dasi je njih tvarina kaj kričeča in na videz prepričevalna, kot je že navaden in suh popis vojnih grozot zase učinkujoč, čeprav mu manjka umetniške izoblikovanosti. Pri večini takih knjig navadno odloča tendenca, ali jasneje izražene miselnosti in ne toliko umetniška ideja in misel; kar je še pogostejše, to je indiferentnost nekaterih takih knjig, ki imajo obliko več ali manj posrečene kronike, pri kateri odpade vsako umetniško hotenje.

Remarque ni povedal nič novega. Res, nič novega. Saj je Barbusse ustvaril neprimerno močnejše delo, ki je napisano z večjim ognjem in pisateljsko močjo, dasi gleda iz njega neprikrita tendenca, ki pa jo opravičuje izrazna moč, časovna mentaliteta, ne pa osebni nazor. Barbussov naturalizem je dosleden in je v skladu z vso brutalno grozo vojne, neizprosne usode, ki žene ljudi v smrt z vso nečloveško divjostjo. Prvi pomnik in zgled drugim pa je že Zolajev »Polom«. Remarque nima enotnega stila, ne močnega in ne osebnega. Zato piše včasih naturalistično drzno, navadno pa hladno, mirno, a zgolj kronistično. Delo nareja utis

fragmenta, ki sploh ne bo skončan nikoli, kompozicija je šibka in brez notranje dinamike. Zato nima delo nikjer pravega viška, kjer bi pisatelj zunanje nujno in notranje pravilno dogradil delo. »Polom« ga ima! Temu je kriv stil, še bolj kronična oblika dela. Razen tega je delo brez psiholoških utemeljitev, vsaj bežnih, tako prisiljeno občevanje in skupno žitje ljudi, daje možnost vedno bolj natančnega notranjega in zunanjega opisa ljudi. Tu mislim na silnost Dostojevskijevih »Zapiskov iz mrtvega doma«. Le nekajkrat označi Remarque, a zgolj osebno, duševno stanje. Da Remarque tega ni dosegel, je umljivo že radi tega, da je njegova knjiga brez ideje, brez cilja, ker hoče biti le »poizkus poročanja o generaciji, ki jo je vojna uničila — čeprav je ušla svojim granatam. R. Rolland-ov Clerambault je pomemben prav v idejni in miselni sili, ki je celo dramatično komponirana, dasi se gibljejo njegove osebe preveč pod pritiskom pisateljevega nazora — so namreč žive le radi tendence, ki ni spontan izraz pisatelj, dočim je misel znak pisateljevega življenjskega gledanja, ki mu ga je izoblikovalo življenje in ki se mu je nehote spočelo ob delu. Cankar je zato v »Podobah iz sanj« umetnik, ki je ustvaril poseben idejni svet tistega časa, simbolnost njegovih podob pa mu je dala priliko govoriti neposredno.

Pomen Remarque-ove knjige je le hipen in časovno opravičljiv, dasi umetniško ni. Enostaven slog, navadna in ne pretežka kompozicija je vzrok njegove popularnosti. Knjiga je navadna kronika, ki etično in po globini niti od daleč ne doseže Raynala (»Grob neznanega vojaka«), ne grozotnosti Barbuss-ovega Ognja, na Clerambaultove etične in idejne obtožbe družbe.

JULIJ KADEN - BANDROWSKI / FRANCE VODNIK

Julij Kaden-Bandrowski je bil rojen v malem gališkem mestecu Rzeszowu. On je danes po smrti Štefana Žeromskega najvidnejši predstavitelj novejšje poljske književnosti in je glasnik one Poljske, ki ji je novodobna resničnost, ki se je rodila iz narodnega in državnega osvobojenja, postala izvor dela in ustvarjenja — v nasprotju z nekdanjim romantičnim idealom. Podoba in kritika tega novega poljskega človeka in življenja tvori vsebino pisateljevih del, obsega-jočih blizu trideset zvezkov, ki jih tukaj ni mogoče posamič naštevati. Omenim naj samo njegove tri avtobiografske zbirke drobnih črtic in novel »Nad bregom velike reke«, »Mesto moje matere« in »V senci pozabljene jelše«, prvič zato, ker je iz prve vzeta tu objavljena črtica, drugič pa zato, ker je pisatelj v teh svojih spisih najmanj literat, to je risar najaktualnejše poljske sodobnosti, in najbolj umetnik, to je oblikovavec občečloveškega in videc večne resnice, ki je skrita na dnu življenja. Risar drobnih, navidez nepomembnih posameznosti, pri čemer pa je treba poudariti, kar je glavno, da so vse te drobne malenkosti vsakdanjega življenja pri njem vedno ožarjene s podtalno lučjo človečanstva. Dodam naj mogoče le še, da je pisatelj za zadnjo izmed navedenih zbirk prejel lansko leto poljsko državno nagrado.

MIGUEL DE UNAMUNO / BOŽO VODUSEK

Miguel de Unamuno je ena izmed najmočnejših osebnosti današnje Španije. Rojen je leta 1860. v Bilbao, bil je profesor grščine in rektor na univerzi v Salamenci, danes živi v pregnanstvu v Franciji. On ni tip čistega umetnika; piše sicer pesmi in novele, a njegova najvažnejša dela so nekakšne spojitve poezije in filozofije, ki so pred vsem izpoved notranjega lastnega sveta, dela kakor so jih ustvarjali pred njim n. pr. Kierkegaard, Nietzsche, Tolstoj. Duševna Unamunova nota je tragična napetost med neutešeno željo za večnim življenjem in Bogom in med razumom, ker jima nasprotuje. Njegova najbolj osebna knjiga ima naslov: »Tragični občutek življenja.« S svojo čisto religiozno umetnostjo je Unamuno pravi Španec, naslednik srednjeveške Španije Sv. Terezije, Sv. Janeza od Križa, Calderona in Cervantesa. On sam tudi to tradicijo v sebi čuti in jo zavestno goji. Tako je v knjigi: »Življenje Dona Quijota in Sancte« postavil Dona Quijota za vzgled Španije. V tej njegovi posebni gojitvi religiozne strasti vkljub renesansi, prosvetljenstvu in pozitivizmu, ne v gojitvi mirnega trdnega verovanja, ampak neprestanega nemira in boja leži njegova važnost za Evropo. Tragični konflikt med skrajnimi čustvi in razumom se potem ponavlja pri Unamunu v vseh življenjskih vprašanjih, tako tudi v ljubezni in ta je snov novele, ki jo prinašamo v prestavi.

Naročniki. pridobivajte novih naročnikov!

IZ ZALOŽBE IN UREDNISTVA

Naročnikom in čitateljem naznanjamo, da izide ob Novem letu v naši založbi prekrasni Hamsunov roman »Pan«. To delo je napisal avtor v svoji zgodnji moški dobi. Kritika ga šteje med najboljša dela svetovne literature. Cena krasno opremljeni v platno vezani knjigi bo Din 40— (za naše naročnike Din 30'—).

NAGRADE NAROČNIKOM ZA BOŽIČ IN NOVO LETO.

Podoba velikega sveta se spreminja. Nov svet nastaja in mi smo del tega sveta. Veliki narodi živijo okoli nas in mi jih le malo poznamo. Naše knjige Vam prinašajo življenje teh narodov. Mi moramo dvigniti našo knjižno kulturo, povečati krog ljubiteljev knjige. Pomagajte nam pri tem pomembnem delu, bodite naši sotrudniki. Mi nočemo, da nam pomagata zastoj, zato razpisujemo knjižne nagrade.

Kdor pridobi za naše celoletne publikacije vsaj DVA naročnika, dobi vezano grandiozno Tolstojevovo novelo HADŽI MURAT.

Kdor nabere TRI naročnike dobi vezan izvod čudovite Mukerdžijeve indijske knjige MLADOST V DŽUNGLI.

Za ŠTIRI naročnike nudimo ogromni Dostojevskijev roman ZLOČIN IN KAZEN.

Za DESET naročnikov pošljemo znameniti Sienkiewiczov roman Z OGNJEM IN MEČEM.

Za ŠTIRINAJST naročnikov pa eno izmed veledele: TOLSTOJ / ANA KARENINA ali pa DOSTOJEVSKIJ / BRATJE KARAMAZOVI.

Nagrade se bodo razdeljevale od 1. januarja dalje. Vsak, ki se želi udeležiti te nagradne akcije, naj pridobi naročnika(e) in naj se pri tem posluži reviji priložene tiskovine. Vse obrazce je treba, zaradi rednega poslovanja, najtočneje izpolniti. Izpolnjeno tiskovino pošljite založbi, ki Vam bo dostavila obljubljeno(e) knjigo(e).

POZOR!**POZOR!**

PANA zastoj

pošljemo vsakemu naročniku, ki pridobi za naše celoletne publikacije vsaj še enega naročnika

Zaradi pomanjkanja prostora je moralo v današnji številki marsikaj izostati, kar bi bili zelo radi priobčili. Tako so izostali članki o gledališču in filmu, izpasti je moralo mnogo poročil, ki bi gotovo zelo zanimala naše naročnike. Vse bomo nadomestili v prihodnjih številkah. Naj nam oprostite sotrudniki in čitatelji.

Današnji številki revije je priložena položnica, katere se naj izvoli vsak naročnik poslužiti v svrhu poravnave pripadajočega obroka za mesec december.

Izdaja konzorcij Založbe Modra ptica. — Za konzorcij in uredništvo: Janez Žagar.
Za tiskarno »Merkur«: Otmar Michálek, oba v Ljubljani.

NAŠA BOŽIČNA MIZA

Najprimernejše božično darilo je dobra knjiga.
Za Božič Vam nudimo sledeče naše publikacije:

IVAN PKEGELJ: IZBRANI SPISI

I. zvezek : **Štefan Golja in njegovi.** Tolminske novele. Roman je prepleten s tragedijo lepe Tolminke, ki v svoji čudovito nežni izvedbi nima sebi enake.

II. zvezek : **Bogoslovec Jernej.** Balada v prozi. — Pred nami se odpre zopet ona divja, strastna doba luteranstva, skozi katero seva v svoji trpki lepoti slovenska zemlja.

III. zvezek : **Odisej iz Komende.** Zapiski gospoda Lanšperškega. Tu nam Pregelj prikaže sijajno postavbo našega velikega narodnega gospodarja 18. stoletja. To je najboljša slovenska ljudska povest.

IV. zvezek : **Zgodbe zdravnika Muznika.** Izide za Božič. Delu je priključen že tudi drugi, še ne objavljeni del, s čimer je povest zaključena.

Oprema Pregljevih zvezkov je na višini in stane vsak zvezek broširan Din 45.—, v platno vezan Din 60.—, v polusnje Din 75.—.

VSAK SLOVENEK MORA IMETI TUDI PREŠERNOVO ZBRANO DELO

To delo se more i po opremi i po vsebini meriti z najizbranejšimi edicijami na tu- in inozemskem trgu. Cene broš. Din 40.—, v platno vez. Din 55.—; v celo usnje Din 90.—.

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

— Edini Miha Maleš, ki ga s četrto generacijo, ničesar drugega ne veže kot skupen nastop, nam je v zadnjem letu dal zagotovilo, da je iz njegove poetične narave začel vreti nov vir slovenski umetnosti; išče si sicer še struje, v katero se bo končno se izlil, vendar zaupam, da bo našo fantazijo obogatil z novimi spoznanji. —

— Tretji pozitiven moment v rezultatu zadnjega leta je Miha Maleš, ki je s svojo prirojeno pristno liriko, ki jo zna podajati tako v linorezu, lesorezu, litografiji, kot v risbi in zadnji čas v zanimivih poskusih slikanja na steklo, postal za naš čitatelj v našem umetniškem življenju. Pri njem zasledimo čustvo, se pravi, in je delo pogosto preveč hlastavo, tako, da je okrog klenih zrn še mnogo plev, toda je v njem umetniška zmožnost, ki ali ub modernim oblikam izražanja, poganja podobno kot pri Kraljih iz globokih domačih duhovnih korenin.

Dr. France Stele
Dom in svet št. 1—21. 1929.

Lepo božično
darilo je knjiga

M. Maleš:

Rdeče lučke,
ali risbe
o ljubezni

Knjiga je edinstvena na našem književnem trgu, vse domače in zlasti tuje kritike so jo nad vse ugodno ocenile. Razstavljena je tudi na mednarodni razstavi knjig v Ženevi med petimi najlepšimi slovenskimi knjigami.

Elegantno v belo platno vezana stane samo Din 40.—. Naroča se samo pri avtorju:

Miha Maleš, akad. slikar, Ljubljana, Stan in dom, vila Dana.

==== Telefon št. 2841 =====

Zagrebski Proljetni salon je razbit. Nastalo je društvo mladih likovnih umetnikov (pri nas Četrta generacija) pod imenom „Zemlja“. Člani so: Auguštinčič, kipar; Grdan, slikar; Hegedušič, slikar; Ibler, arhitekt; Juneč, slikar; Kržinič, kipar; Hujadžič, slikar; Postružnik, slikar; Ružička, slikar in Tabakovič, slikar.

V novembru so priredili v Zagrebu zanimivo razstavo, ki je vzdignila mnogo prahu. Pomladi 1930 razstavijo tudi v Ljubljani in takrat več o njih.

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO

GLAVNO ZASTOPSTVO
IN SAMOPRODAJA ZA
SLOVENIJO PAPIRNIH
IZDELKOV ZDRUŽENIH
PAPIRNIC VEVČE, GO-
RIČANE IN MEDVODE
D. D. V LJUBLJANI IN
SLADKOGORSKE TVOR-
NICE LEPENKE IN PA-
PIRJA, SLADKI VRH,
POŠTA ŠT. ILJ PRI MA-
RIBORU

KASTELIC IN DRUG

LJUBLJANA, MIKLOŠICEVA CESTA ŠT. 6

KLIŠEJE

vseh vrst po foto-
grafijah ali rizbah
izvršuje za vsakovr-
sten tisk najsolidnejše

KLIŠARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 13

VINOCET

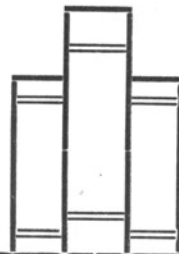
TOVARNA VINSKEGA
KISA, d. z o. z. V LJUBLJANI

NUDI NAJFINEJŠI
IN NAJOKUSNEJŠI
NAMIZNI KIS
IZ PRISTNEGA VI-
NA - ZAHTEVAJTE
PONUDBO!

TEHNIČNO IN HIGIJENSKO
NAJMODERNEJE UREJENA
KISARNA V JUGOSLAVIJI

PISARNA :
LJUBLJANA, DUNAJSKA
CESTA 1/a/II - TELEF. 2389

SALDA-KONTE
ŠTRACE - JOURNALE
ŠOLSKE ZVEZKE - MAPE
ODJEMALNE KNJIŽICE
RISALNE BLOKE
ITD.

NUDI PO IZREDNO UGODNIH CENAH

KNJIGOVEZNICA
K. T. D.

V LJUBLJANI
KOPITARJEVA ULICA 6
II. NADSTROPJE

STOEWER RECORD

Kar za človeka je obleka,
Kar detetu je čaša mleka,
Kar je punčki krožnik tort,
To je v pisarni
Stoeperjev pisalni stroj Record.

V ZALOGI PRI TVRDKI

LUDV. BARAGA
LJUBLJANA
ŠELENBURGOVA UL. 6